

9.1.1. İslam'da Bilgi Kaynakları Özet

İnsan merak eden ve merakını gidermeye çalışan bir varlıktır. Kendisini, çevresini ve kâinatta olup biteni anlamak ister. Bilgi, insanın varlıkları tanıma, anlama ve bilme çabası sonucunda ortaya çıkan netice şeklinde tanımlanmıştır. Bilgi, bilenle bilinen arasında kurulan ilişkidir. Bilginin kaynağı hakkında farklı yaklaşımlar vardır. Doğru ve genel geçer bilgiye ulaşılabileceğini düşünenler yanında bunun mümkün olmadığını savunanlar da vardır.

Bilgi Kaynakları:

- akıl
- duyular
- deney
- gözlem
- sezgi

Bilginin özellikleri:

- objektif
- ölçülebilir

- gözlemlenebilir
- mantıksal

KADİM BİLGİ:

Yüce Allah'ın zâtı ile birlikte bulunan bilgidir. Tüm zamanları kapsar. O'nun bilgisinde hiçbir eksiklik bulunmaz.

HÂDİS BİLGİ:

İnsan başta olmak üzere yaratılmış varlıkların bilgisidir. Bu bilgi sınırlı ve sonludur.

İslam'a Göre Bilginin Kaynakları

Kur'an-ı Kerim'de bilginin kaynağı olarak akıl, vahiy ve duyular yer alır. Dinî sorumluluğun ilk şartı akıl sahibi olmaktır. Aklın işlevi; duyular yoluyla edinilen veriler arasında bağlantılar kurup sonuçlar çıkarmak ve böylece sistematik bilgiye ulaşmaktır. Çevreyi algılamamanın ve ilk bilgileri edinmenin yolu duyularla mümkündür. İnsan, herhangi bir eksiklik ve kusuru bulunmayan duyularla elde ettiği verileri aklıyla işleyip değerlendirerek bilgi üretir. Akıl

9. SINIF 1. ÜNİTE BİLGİ VE İNANÇ

ürettiği bilgiyi kullanarak yeni ve anlamlı sonuçlar çıkarır. Yüce Allah, insanı doğruya yönlendirmek amacıyla vahiy göndermiştir. Kur'an ve sahih hadisler Müslümanlar için en güvenilir bilgi kaynaklarıdır.

AKIL:

- Düşünme
- Anlama
- Kavrama
- Sonuç çıkarma
- Yorumlama
- Ayırt etme
- İlişkilendirme

Akıl, sebep sonuç ilişkisi içerisinde mevcut verilerden hareketle muhaka-
me eder. İnsan; akılı ile bilir, bilgiyi kavrar, uygular, analiz eder, yeni bilgi-
ler üretir ve değerlendirmeler yapar

Selim Akıl

Aklın kendinden beklenen işlevleri görebilmesi için akl-ı selim olması gerekir. Selim akıl, insanın doğru karar vermesini sağlayan, herhangi bir olumsuzluktan veya ortamın kötülüğünden etkilenmeyen, yaratılışındaki temizliğini ve safiyetini koruyan akıldır. Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde geçen fitrat kavramı ile ilişkisi vardır. Yüce Allah "...Ey akıl sahipleri!" , "... düşünmüyor musunuz?" , "... aklınızı kullanmıyor musunuz?" gibi ayetlerde akla ve düşünmeye vurgu yapar. İnsanın Allah (c.c.) katında sorumluluğu akıllı ve iradeli oluşuna bağlanmıştır. Akıl; vehim, hayal veya nefisî istekler gibi yanıltıcı etkilere açıktır.

Akıl, yaratılışı, ölüm ötesini, dinin inanç ve ibadet esaslarını tek başına kavrayamaz. Aklın öncelikli görevi, evrende ve Kur'an'da Allah'ın ayetlerini anlamaya çalışarak insana rehberlik etmesidir.

Salim duyular

İslam dinine göre bilgi edinme yollarından biri de herhangi bir etkenle kendisine ait özelliğini kaybetmemiş bulunan işitme, görme, koku alma, tatma ve dokunma duyularıdır. Aklın yanında duyu organları da insana verilen nimetlerdendir. Duyular hem aklın değerlendireceği konularda hem de haberin insana iletilmesi bakımından bilgiyi elde etme vasıtalarıdır. Kur'an-ı Kerim'de görmek, işitmek, tatmak gibi duyularla ilgili birçok ifade vardır. "Allah, sizi analarınızın karnından, siz hiçbir şey bilmez durumda iken çıkardı. Şükredesiniz diye size kulaklar, gözler ve kalpler verdi." ayetinde insanın

bilmediklerini duyularıyla öğrenebileceğine işaret edilir.

Sadık Haber:

İslam'a göre bilgi edinme yollarından biri de sadık (doğru) haberdur. Sadık haber, vahyi ve peygamberlerden gelen haberlerin tamamını kapsar. Sadık haberler, mütevatir haber ve peygamberlerden gelen haber olmak üzere iki kısımdır.

Mütevâtir Haber:

Yalan üzere birleşmeleri aklen mümkün olmayan toplulukların aktara geldiği haberlere mütevâtir haber denir. Bu haberler nesilden nesile kesintisiz nakledilen haberlerdir.

Bir haberin mütevâtir olmasının şartları:

Her dönemde yalan söylemek üzere bir araya gelmesi imkânsız çok sayıda insan tarafından nakledilmesi. Nakledenlerin sayısında azalmanın olmaması. Olayı veya haberi nakledenlerin görmüş veya duymuş olması. İslam dininde bu şartlara sahip olan haberler, salim duyuların sağladığı bilgi gibi kesinlik taşır. Örneğin Allah'tan (c.c.) gelen vahiy yani Kur'an-ı Kerim, mütevâtir şekilde bizlere ulaşmıştır.

Vahiy

İslam'a göre bilgi edinme yollarından biri de vahiydir. Sözlükte "hızlı bir şekilde ve gizlice söylemek, işaret etmek, ilham etmek" anlamındaki vahiy terim olarak "Allah'ın bir emri, bir hükmü veya bilgiyi peygamberine gizli olarak bildirmesi" demektir. Vahiy insanın akıl ve duyularla bilemeyeceği alanlarda bizi bilgilendirir. İnanç esasları, ibadetler, ahlak ilkeleri ve sosyal ilişkiler yanında yaratılış ve ahiret hayatı hakkında da bilgiler verir. Evre-

9. SINIF 1. ÜNİTE BİLGİ VE İNANÇ

nin yaratılışı ve varlıklar hakkında açıklamalar yapar. Akıl ve duyularla elde edilen bilgiler hususunda insana rehberlik eder. Hz. Muhammed'den (s.a.v.) bize ulaşan haberler hem Kur'an-ı Kerim'i hem de sünneti içerir. Hz. Peygamber kendisine gelen vahyi insanlara tebliğ etmiş ve sünnetiyle örnek olmuştur. Sünnet de bu bakımdan Müslümanlar için bilgi kaynağıdır.

Ayet ve hadislerde “doğru bilgi” kavramının önemi

Doğru bilgi; içinde şüphe barındırmayan, gerçeğe tam olarak uyan ve kesin güven duyulan bilgidir. İslam, hayatın her anında doğru bilginin yol gösterici olmasını ister. Yüce Allah bir ayette “Hakkında kesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü kulak, göz ve kalp bunların hepsi ondan sorumludur.” (İsrâ suresi, 36. ayet.) buyurarak doğru bilgiye ulaşma konusunda insanlara yol gösterir. İslam, bilgi kaynağının güvenilir olmasına da özel önem vermiştir. Bir ayette; “Ey iman edenler! Eğer bir fâsık size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın. Yoksa bilmeden bir topluluğa kötülük edersiniz de sonra yaptığınıza pişman olursunuz.” (Hucurât suresi, 6. ayet.) buyrulurken haberlerin doğruluğunun araştırılması istenmektedir. Hz. Peygamber bu konuda “Her duyduğunu söylemesi kişiye yalan olarak yeter!” (Ebu Dâvud, Edeb, 80.) buyurarak doğru bilginin önemine vurgu yapmıştır.

İslam'da doğru bilginin (yakîn) aşamaları:

İlme'l-yakîn: Bir şey hakkında habere dayalı olarak bize ulaşan kesin bilgidir. Ayne'l-yakîn: Bir şey hakkında duyularımızla bizzat elde ettiğimiz kesin bilgidir. Hakka'l-yakîn: Bir şeyi bizzat yaşayarak elde ettiğimiz kesin bilgidir.

Faydalı Bilgi ve Bilgi Ahlakı

Bilgi hem insanın kendisine hem de başkalarına yararlı olmalıdır. Müslümanlara gerekli bilgilerin öğrenilmesini şart koşturmuştur. Buna en genel anlamda ilmihal bilgisi denir. İslam dininde her alanda olduğu gibi ilmin de bir ahlakı vardır. İslam âlimleri ilmin ahlakını onunla amel etmek ve muhafaza ederek başkalarına aktarmak olduğunu belirtmişlerdir. Rabbimiz buyuruyor ki: “Kitap’ı okuyup durduğunuz halde başkalarına iyiliği emredip kendinizi unutuyor musunuz? Aklınızı kullanmıyor musunuz?” (Bakara suresi, 44. ayet.) ” Din adamları ve âlimleri onları, günah olan sözleri söylemekten ve haram yemekten menetselerdi ya! İşledikleri (fiiller) ne kötüdür!” (Mâide suresi, 63. ayet) Peygamberimiz buyuruyor ki: “Ancak iki kişiye gıpta edilir. Bunlar; Allah’ın kendisine mal verdiği ve onu hak yolunda harcayan kimse ile Allah’ın kendisine (ilim ve) hikmet verdiği ve ona göre karar verip, onu başkalarına da öğreten kimsedir.” (Buhârî, Zekât, 5.) “Al-

9. SINIF 1. ÜNİTE BİLGİ VE İNANÇ

lah'ım, bana öğrettiklerinle beni faydalandır. Bana fayda verecek ilmi bana öğret ve ilmimi artır..." (Tirmizî, Deavât, 128.)

Bilginin Kullanımında Dikkat Edilmesi Gerekenler

Bilgi ahlakı, kullanımı ve muhafazası en az bilgiyi elde etmek kadar önemlidir. Bilgi, kötü niyetli insanların eline geçtiğinde felakete dönüşebilmektedir. Bilgi sahibi kendine, topluma, çevreye ve Allah'a karşı sorumludur. Bilgiyle insanların hayrı için çalışmalı bilgi ve diğer bütün nimetlerin emanet olduğu unutulmamalıdır. Rüya, İlham, Keşif, Sezgi gibi kişiye özgü durumlar doğru bilgi kaynağı olamazlar! İslam'a göre bilginin kullanımı kul hakkı temelinde değerlendirilir. Bilginin dijital kullanımında da hiç kimsenin zarar görmeyeceği tam aksine herkesin faydalanacağı hakkaniyet ölçülerine riayet edilmelidir.

Aklı kullanarak sorun çözmek ve doğru bilgi üretmek

Yüce Allah insanlara araştırmalarını, akıllarını kullanmalarını emretmektedir. Kur'an, akıl sahiplerini muhatap aldığı "Bu Kur'an, ayetlerini düşünsünler ve akıl sahipleri öğüt alsınlar diye sana indirdiğimiz mübarek bir kitaptır." (Sâd suresi, 29. ayet.) buyurarak bildirmiştir. Hz. Peygamber'in, Muaz b. Cebel'i (r.a.) Yemen'e vali olarak gönderirken aralarında geçen

9. SINIF 1. ÜNİTE
BİLGİ VE İNANÇ

konuşma, sorunları çözmeye ve doğru bilgi üretmeye akıllı kullanmanın güzel bir örneğidir.

YENİ NESİL EFSANEM SERİSİ

YENİ NESİL AKILLI DEFTERLERİMİZ

YENİ NESİL SORU BANKALARIMIZ

Sipariş Tel:

0 555 153 08 74 - 0 505 979 88 88

Sadece Din Dersi...

DDY YAYINLARI